

Uticaj građanskih kompetencija studenata na javnu politiku

Sažetak:

Predmet ovog rada je uticaj građanskih kompetencija studenata univerziteta u Bosni i Hercegovini. Pri čemu se kompetencije studenata u ovom radu javljaju kao nezavisna varijabla a javna politika kao zavisna varijabla. U skladu s tim u radu će se primijeniti određen broj metoda kao što su: deskriptivna statistika, faktorska analiza, T-test, analiza varijance, Hi-kvadrat test, kanonička korelacijska analiza i dr.

Ključne riječi: građanstvo, studenti, kompetencije, liberalizam, komunitarizam, građanski volontarizam, javna politika.

Uvod

Dosadašnji politički razvoj je pokazao da demokracija bez građana ne može funkcionirati. Konstituiranje građanina, postojanje građanina kao subjekta u odnosima građanskog društva i političkog sistema jest kondicija sine qua non demokracije. Bez građana spremnih da svojom aktivnošću demokraciju učine načinom života, sam institucionalni oblik demokracije je forma bez sadržaja, stoga je demokracija kao vladavina naroda nemoguća bez građanina, jer samo onda kada postoji građanin kao politički subjekt, koji je slobodan, koji ima svoja prava i obaveze, koji ima mogućnost legitimirati ili delegitimirati vladajuće, pri čemu su vladajući svjesni da imaju pred sobom građane kojima su odgovorni možemo govoriti o postojanju demokracije.

Određenje građanstva

Stoga, građanin nije samo pojedinac, sa ličnim interesima i potrebama, nego pojedinac koji brine o javnom životu, političkoj zajednici, zajedničkom interesu, organizaciji društva, obliku vlasti i sl. Za razumijevanje demokracije u cjelini, vrlo je važno razumijevanje građanske uloge i odnosa građanina prema političkom sistemu, političkom autoritetu, i na kraju prema političkoj zajednici kojoj pripada. Jednom riječju razumijevanju demokratske kulture. Postojanje

konstitutivnih akata formiranih demokratskih institucija, utvrđenih standarda i prakse političkog odlučivanja, neće biti dovoljno za razvoj demokracije ako ne postoji građanska politička kultura, koja će podržati razvoj te demokracije.

Ako velikoj većini građana nisu bliži demokracija i njezine političke institucije od bilo koje druge nedemokratske alternative i ako ona ne pruža potporu političkim vođama koji podržavaju demokratsku praksu, demokracija po svojoj prilici neće uspjeti doživjeti neizbježne krize. U raspravama o demokratskoj preobrazbi društva ističe se da je za ustavne reforme potrebno 6 mjeseci, za političke promjene 6 godina, a za stvaranje građanskog društva 60 godina. Na taj način građanstvo je postalo središnje pitanje za političare i kreatore politike, koji su se suočili sa problemima, koji su proizašli iz društvenih političkih promjena i procesa. Upravo su te političke promjene, i moderni procesi iznjedrili razloge za aktualizaciju i pitanje građanstva.

Odnos građana spram vlasti u središte pažnje dovodi pitanje građanstva. Za efikasnost političkih institucija i političkih procesa potrebni su građani koji posjeduju znanja, sposobnosti i stavove, potrebne za aktivnu informiranu i odgovornu participaciju u političkom procesu, za kooperativno postupanje, te za njihovu spremnost da traže odgovornost vladajućih za njihovo postupanje. Razmatranje pojma građanstva i različitih teorija građanstva početkom 21 vijeka, spada u najvažnija područja u pravnoj i političkoj nauci. Stoga je građanstvo kao tema istraživanja doživjela svojevrsnu renesansu posljednjih godina. U skladu s tim prisutni su različiti pristupi i definicije teorije.

Prema antičkim shvatanjima, određujuća značajka neke političke zajednice nije bio teritorij, nego ukupno građanstvo. Pa tako antička država, nije bila teritorijalna država, nego država udruženih osoba, nije bila Atinska država nego država Atinjana, nije bila Rimska država, nego Senat i narod Rima. Što je značilo da ukupno građanstvo ne tvore stanovnici nekog područja, nego samo grupa koja vlada sama nad sobom, i nad drugima. Zbog toga Aristotel je prvi sistematski definirao građanina kao osobu koja vlada, ali i kojom se vlada. Dobar građanin mora znati i moći: i vladati i biti vladan, i upravo je ovo krepost građanina: razumjevati vladavinu slobodnjaka.

Ono što građanina čini različitim jeste njegovo udruživanje sa drugima kako bi donosio odluke a zatim kao posljedica poštovanje autoriteta tih zajedničkih donesenih odluka. Sudjelovanje, ozakonjenje, donošenje odluka, a to je ključni uvjet aktivnog građanstva jer onoga koji ima moć sudjelovati u savjetodavnoj vlasti nazivamo građanom dotične države.

Savremeni koncept građanstva ističe da građanstvo podrazumijeva ukupnost sloboda, prava i dužnosti koje pojedinac kao osoba odnosno individua i subjekt svojih građanskih prava uživa u okviru nekog društva, pri čemu se pojam građanin ne može svesti na apstraktnog pripadnika političke zajednice koji je formalno jednak pred zakonom a faktički neravnopravan u stvarnom životu. Pojam građanin u ovom smislu mnogo je širi od tehničkog termina, kojim se označava državljanin neke države. Dakle, snažan naglasak je na slobodi, pravima, dužnostima, posebno na autonomiji iz koje proizilazi sloboda izbora.

Metodologija istraživanja

Predmet istraživanja je razvijenost građanske svijesti kod bosanskohercegovačkih studenata i njihov uticaj na javnu politiku.

Cilj ovog istraživanja je da na primjeru univerziteta u BiH pokaže kakav i koliki je uticaj građanske svijesti studenata na razvoj javne politike.

Istraživanje će imati više zadataka. Prvi je zadatak ispitati, koliko je moguće komparirati pripremljenost studenata za ulogu građana u demokraciji. Da bi se ovaj zadatak ostvario, potrebno je prvo vidjeti kako se razvija svijest o građanstvu, to jest kako se razvija svijest o građanskom identitetu. Postavlja se naime pitanje o tome koliko su studenti upućeni u pojam građanstva, tj. koliko je on dio njihova središnjeg ja identiteta. Naime, svaki dio ja identiteta (poimanje sebe kao studenta, prijatelja, vjernika, itd.) ima dvije dimenzije – centriranost i relacionalnost. Centriranost označava stepen fokusiranosti osobe na određeni identitet, a relacionalnost označava orijentaciju osobe na sebe ili druge, tj. na vlastite potrebe i interese ili na potrebe drugih i opće dobro u zajednici. Pokušat će se utvrditi koliko su studenti fokusirani na svoj građanski identitet, te kakva je njihova građanska orijentacija (relaciona dimenzija građanstva) tj. je li ona komunitarna (orijentacija na opće dobro) ili je liberalna (orijentacija na lične interese). Dakako, svijest o građanstvu ne može se iscrpiti u mjerama o građanskom identitetu i modelu (orijentaciji) jer bi to bilo suviše apstraktno informisanje o razvijenosti građanskog identiteta. Kako se svijest o građanstvu, ogleda ponajprije, u pravima i obavezama (dužnostima) građana u nekoj političkoj zajednici, bit će potrebno vidjeti kako će studenti shvatati građanska prava (stupanj njihove važnosti za demokraciju) tj kako će shvaćati građanske dužnosti. Na taj način će se postepeno ući u sadržajnu strukturu pojma građanstva u demokraciji. Bez ovih bi mjera svijest o građanstvu ostala na apstraktnom nivou.

Po uzoru na studije o dobrom građanstvu ispitat će se stavovi studenata o „dobrom građaninu“. U skalu za mjerenje modela dobrog građanina uključit će se one vrline i aktivnosti koje stručnjaci u mnogim zemljama smatraju relevantnim za dobroga građanina u demokratskom društvu. To su uglavnom aktivnosti koje se odnose na konvencionalnu političku participaciju (glasanje na izborima, sudjelovanje u političkim raspravama), te aktivnosti vezane za socijalne pokrete (učestvovanje u aktivnostima za zaštitu ljudskih prava, zaštitu okoliša, u aktivnostima za dobro zajednice).

Sljedeća mjera građanstva odnosi se na samu „praksu građanstva“ (sudjelovanje na izborima, pisanje o javnim problemima, sudjelovanje o političkim raspravama, participacija protestnim aktivnostima itd).

U „praksu građanstva“ uključit će se i mjera o političkoj toleranciji, pošto mnogi teoretičari o političkoj kulturi demokracije smatraju političku toleranciju jednom od najvećih vrlina u demokratskom društvu. Pri čemu toleranciju ne bi shvatali samo kao priznavanje razlika s kojima se duboko ne slažemo, nego kao podnošenje razlika u ime podupiranja civilnih sloboda i političkih prava i za one skupine u društvu s kojima se duboko ne slažemo. Zato je ovu dimenziju građanstva veoma važno ispitati, iako same stavovske mjere o toleranciji (o tome kako bi smo postupili u određenoj situaciji) nisu uvijek pouzdane mjere o stvarnoj ponašanoj toleranciji ljudi.

Sljedeći istraživački zadatak odnosi se na utvrđivanje uloge nekih relevantnih varijabli „univerzitetskog akademskog iskustva“ na dimenzije ili elemente građanstva na „svijest o građanstvu“ i na „praksu o građanstvu“. Interesovat će nas naime, koliko neke varijable univerzitetske prakse u našem obrazovnom sistemu utiču na razvoj građanske svijesti i prakse studenata. Drugim riječima ima li univerzitet određenu ulogu u razvijanju koncepcije i prakse građanstva kod bosanskohercegovačkih studenata. Stoga će trebati definisati mjere „obrazovnog iskustva“ koje bi u ovom istraživanju poslužile kao nezavisna varijabla (akademska klima, otvorena mogućnost za javnu raspravu, vjerovanje studenata u ostvarivanje različitih ciljeva i zadataka odgoja na njihovim univerzitetima i fakultetima isl.).

Uz ove dvije varijable akademskog iskustva potrebno je kontrolisati i uticaj samog nastavnog predmeta „Demokracija i ljudska prava“ na razvoj svijesti i prakse građanstva kod studenata. Učinke ovog predmeta moći ćemo pratiti zato što na nekim fakultetima ovaj predmet nije zastupljen. Važno će biti vidjeti i to, ima li članstvo u organizacijama civilnog društva

(kulturnim, humanitarnim, sportsko-rekreativnim i sl.) na svijest i praksu građanstva kod studenata.

Osim navedenih varijabli bit će neophodno kontrolisati i uticaj sociodemografskih varijabli (obilježja studenata). Ovdje ćemo kontrolisati sljedeće socioekonomske varijable: spol, obrazovanje roditelja, materijalni status roditelja, kulturni status porodice (prema broju knjiga u porodici i sl.).

Hipoteza istraživanja

Rezultati javne politike, osiguravanje javnih potreba i zadovoljavanje potreba građana u zavisnosti su od stepena razvijene svijesti građana-studenata u Bosni i Hercegovini

Uzorak istraživanja su studenti sa četiri univerziteta u Bosni i Hercegovini: 1. Univerzitet u Banja Luci, Univerzitet u Tuzli, Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru i Sveučilište u Mostaru. Uzorak ispitanika je stratifikovani koji će obuhvatiti 1250 studenta – ispitanika.

Analiza i obrada podataka rezultata istraživanja

U analizi rezultata izvršit ćemo deskripciju modela građanstva prikazom distribucije varijabli pojedinih varijabli o svijesti građanstva. Zatim ćemo izvršiti varijaciju varijabli svijesti građanstva kod bosansko hercegovačkih studenata i to metodom analize varijance u odnosu na pojedina obilježja, s posebnom pažnjom na pripadnost pojedinim univerzitetima. Uticaj (eksplanatorna vrijednost) građanske svijesti na rezultate javne politike bit će sljedeći korak naše analize. Povezanost varijabli o svijesti građanstva kod studenata i rezultata javne politike objasniti će se upotrebom kanoničke korelacijske analize.

Ovim radom očekujemo određene rezultate i to u prvom redu elaboriranje varijabli svijesti građanstva kod studenata na četiri univerziteta u BiH, te postojanja razlika u zastupljenosti građanske svijesti između četiri univerziteta. Zatim utvrđivanje rezultata javne politike na razmatranim univerzitetima i postojanje razlike u tim rezultatima među studentima na razmatranim univerzitetima. Na kraju utvrđivanje uticaja varijabli svijesti građanstva na studente univerziteta u BiH na rezultate javne politike, odnosno objašnjava li i koliko, stepen razvijenosti građanske svijesti na rezultate javne politike.